

FYSIS / Metafyzika

Řecké slovo FYSIS mělo už před vznikem filosofie, ale zejména potom, širší a také hlubší význam než naše dnešní slovo „příroda“ nebo „přirozenost“. To, co znamenalo a k čemu poukazovalo, se stalo jedním z hlavních témat celé řady nejstarších filosofů (téměř o všech se později říkalo, že titulem jejich hlavního spisu bylo PERI FYSEÓS, tedy „O FYSIS“ (což je lépe ponechat takto a raději nepřekládat jako „O přírodě“ nebo „O přirozenosti“). Byl to snad jako první až Aristotelés, který rozdělil onu velkou „disciplínu“, nazývanou oním „PERI FYSEÓS“, (podobně jako i jiné disciplíny) na jednu teoretickou disciplínu, kterou (vedle matematiky a theologie) zahrnul do „první filosofie“, a celou řadu disciplín praktických, jimiž se v řadě případů také sám většinou dost důkladně zabýval. Charakteristické je jeho vymezení oné teoretické disciplíny, kterou sám stručně nazýval „Fysikou“: tento filosofický obor se (teoreticky) zabývá tím, čeho je mnoho (resp. co je mnohé – tedy polemicky míněno proti Eleatům) a co se mění, co je v pohybu, zejména tedy také co vzniká a zaniká. Musíme si být dobře vědomi toho, že právě ono vznikání a zanikání představovalo pro první filosofy obrovský problém, neboť jejich velkou hypostazí bylo něco vpravdě skutečného, co stojí na počátku všeho dalšího, co je tedy tím „prvním“, ale nejen ve smyslu posloupnosti, nýbrž zejména ve smyslu základnu, který nadále trvá a dokonce vládne všemu dalšímu: tomu pak začali říkat ARCHÉ. Zdálo se jim, že o takové ARCHÉ nelze pochybovat, neboť pak už bychom museli pochybovat vůbec o všem. A již druhý uváděný filosof, totiž Anaximander, velmi pozoruhodně pojmově vymezil ARCHÉ jako to, z čeho vše vzniká a do čeho pak zase zaniká; mohli bychom také říci: z čeho se vše rodí a do čeho hyne. Již toto vymezení v sobě obsahuje – byť nikoli přímo a výslovně – předpoklad, že ARCHÉ sama je nevzniklá a nezanikající. Pokud bychom toto pojetí přijali, znamenalo by to, že FYSIKA by se zabývala tzv. fyzickými věcmi (jejím „předmětem“ by byly tyto fyzické věci, TA FYSIKA), zatímco ARCHÉ by se – snad – mohla stát záležitostí jiné filosofické disciplíny, která by tu byla jaksi „vedle FYSIKY“; a protože „vedle“ se řecky řekne META, mohli bychom metafysiku určit jako disciplínu, která by se zabývala tím, co je „vedle“ všeho toho, co vzniká a zaniká, tedy tím nevzniklým a nezanikajícím, tj. nemajícím žádný počátek a žádný konec.

(Písek, 050517-1.)